

S Lucií Juříčkovou o tom, jaké je to učit se od klasiků a proč studovat plže

Doc. RNDr. Lucie Juříčková, Ph.D., vystudovala zoologii na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy, kde také od r. 2001 působí. Její pedagogická činnost zahrnuje přednášky o bezobratlých, malakologii, fauně ČR i mořské fauně, vede studenty bakalářského, magisterského i doktorského studia. Ve svém výzkumu se zaměřuje hlavně na kvartérní paleoekologii měkkýšů a vliv člověka na sukcesi měkkýší fauny během holocénu. Za pedagogickou činnost získala ocenění Studentský velemlok (2014–15) a za dvoudílný článek Ztráta diverzity a měkkýši také Zvláštní ocenění časopisu Živa (2015). V letošním roce oslavila padesátiny.

Prof. RNDr. Michal Horskák, Ph.D., pracuje od r. 2004 na Ústavu botaniky a zoologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, kde přednáší fylogenezi a diverzitu bezobratlých, malakozologii a podílí se na přednáškách vývoje přírody ve čtvrtohorách. Jeho výzkum sleduje tři hlavní okruhy – ekologii kontinentálních měkkýšů mírného pásu Eurasie, vývoj středoevropské přírody od posledního glaciálního maxima a ekologii makrozoobentosu vybraných vodních ekosystémů. V posledních letech se věnuje mimo jiné výzkumu ekologie a paleoekologie slatinišť a analogií středoevropské přírody glaciálu a raného holocénu, nebo např. vlivu disperzních schopností a podmínek prostředí na utváření společenstev. Patří k blízkým spolupracovníkům Živy. Michal Horskák s Lucií Juříčkovou jsou spoluautory monografie Měkkýši České a Slovenské republiky.

Kdo a kdy tě přivedl k měkkýšům?

Šneky jsem sbírala myslím už v mateřské školce a ve škole jsem zkoušela, která barevná forma páskovky je nejrychlejší. Na gymnáziu jsem chtěla dělat nějakou práci v rámci Středoškolské odborné činnosti, a tak jsem šla do knihovny a zeptala se, co mají o měkkýších. Půjčili mi Klíč česko-

slovenských měkkýšů od Vojena Ložka (viz např. Živa 2015, 5: XCVII–C). Snažila jsem se určovat šneky podle něho, ale moc mi to nešlo. Tak jsem si řekla, že potřebuji poradit. V pražském telefonním seznamu byl jenom jeden Vojen Ložek, tak jsem to zkusila. Choval se ke mě, tehdy šestnáctileté studentce, jako ke kolegyni. Když to teď

počítám, myslím, že znám pana doktora 34 let! Poprvé mi pomáhal se šneky kousek za naším domem v přírodní památce Skalka v Praze 5 a od té doby spolu máme přes 30 publikací.

S panem doktorem Ložkem jste ve velmi těsném kontaktu. Jaké nové aktivity to s sebou přineslo?

Nejdřív jsem byla malá gymnaziální studentka, pak jsem u něho dělala diplomku, pak dizertaci a poslední léta se vídáme každý týden, máme společné granty, píšeme spolu články. Také jsme se dali do třídění množství fosilních i recentních šneků, které shromáždil za dlouhou vědeckou praxi. Začalo to mapou jeho bytu s lokalitami výskytu vzorků. Dnes jsme ve stadiu elektronické databáze.

Pan doktor je známý vypravěč a mnohé jeho historky patří již ke klasickým. Která je tvá nejoblíbenější?

Ty chceš slyšet nějakou legrační, ale já mám jinou. Je o kocourovi, který se na něho díval úplně lidským pohledem, jako by říkal slovy Knihy džunglí: Jsme jedné krve, ty i já.

Na začátku profesní dráhy ses věnovala stanovištím vytvořeným člověkem, prostředí měst nebo hradů. Nejsou tato stanoviště na měkkýše chudá?

Městským šnekům a prostředí hradů nebo různých ruderálů se příležitostně věnuji pořád. Původní přírody je u nás málo a je fascinující sledovat, jak si různé druhy rostlin i živočichů zvykají na prostředí vytvořené člověkem. Třeba na území Velké Prahy žije dnes více druhů plžů než na území průměrně chráněné krajinné oblasti. A hrady, to jsou pro šneky oázy, hlavně tam, kde je v přírodě málo dostupného vápníku a malta z hradních zdí ho dodává. Mé tehdy malé dcery dokonce složily báseň: „Prázdniny jsou skoro tady, těšíme se na ty hrady, jak budeme s matičkou sbírat šnečky z lahvičkou.“ Hrady mají dokonce své specifické druhy plžů, takovým skutečně „hradním“ druhem je hrotice obrácená (*Balea perversa*), která má na hradech více lokalit než v přírodním prostředí.

Výzkum měst pro mladou ženu skýtal jistě mnohá nebezpečí. Objevily se při tvém terénním výzkumu i nějaké nepříjemné situace? A které nálezy ti riziko vynahradily?

Jasně! Na různé psychopaty už jsem byla expert. Nejlepší ale bylo, když jsem začala obrážet pražské hřbitovy s kočárkem a malou dcerou za ruku a hledala přitom šneky v hrobech. To mě kolemjdoucí často podezírali, že znesvěcuji hřbitov. Ostatně dnes obávaného škůdce mezi plži – plzáka španělského (*Arion vulgaris*) jsem poprvé u nás našla na Olšanských hřbitovech v Praze.

Jak se k tvé kariéře stavěla rodina, která je profesně orientovaná spíše do umění? Nacházela jsi u rodičů a posléze u manžela snadno pochopení?

Rodiče mě vždycky ve všem podporovali a podporují, totéž můj manžel, v tom mám

1 Co myslíte, že tu děláme?

České středohoří (2009). Foto J. Škodová

velké štěstí. Ale že by chápali, co dělám, to asi moc ne, povolání přírodovědce je asi pro většinu lidí dost nepochopitelné, ne?

Jak jsi vlastně získala na Přírodovědecké fakultě stálé místo? Byl za tím zájem tehdejšího vedení katedry zoologie mít v týmu specialistu na měkkýše?

Myslím, že ani ne, nikdo zaměřený přímo na měkkýše na fakultě vlastně ani v minulosti nebyl. Spíš to byl osobní zájem tehdejšího vedoucího katedry, prof. Jaroslava Smrže, který mně místo nabídl. Vzpomínám si, jak říkal, že potřebuje samostatné lidi a že já budu samostatná. Měl pravdu, pan doktor Ložek mi nikdy rukopisy nepřepisoval, jeho výchova byla takového asijského typu – jdu příkladem a žáku, přeber si to. Takže jsem se na fakultu dostala snadno, aniž jsem to plánovala, ale pak jsem záhy odešla ještě jednou na mateřskou, a když jsem se vrátila, byl už kolem nový svět moderní vědy. Docela mi trvalo se zorientovat a dodnes nevím, jestli se mi to vlastně povedlo. Ale samostatnost mi snad vydržela.

Jaké bylo tvé další výzkumné směřování po nástupu na fakultu?

Snažila jsem se zaměřit na ekologii měkkýšů, ale moderní ekologie je založená především na statistických modelech, a to není zrovna má parketa, jak sám dobře víš, když máš počítat analýzy do článků. Pak se ukázalo, že tu vlastně není nikdo, kdo by převzal řemeslo po Vojenu Ložkovi, mímám kvartérní malakologii. Sice jsem se o ni zajímala už na gymnáziu, ale tehdy pan doktor pravil, že je to těžká práce pro kluky. No tak jsem u ní stejně skončila, jen s více než dvacetiletým zpožděním. Ale mám pocit, že tohle je to pravé!

Kde všude jsi doposud sbírala měkkýše a která expedice tě silně ovlivnila?

Když mi někdo nabídne projekt založený na dlouhých terénních výzkumech a cestách, mám tendenci říct bez přemýšlení ano. To byl třeba případ výzkumu měkkýšů na severojižním gradientu od Nordkapu po Saharu. Za tuto zkušenost budu vždy vděčná Arnoštu Šizligovi (makroekologovi Centra teoretických studií UK), který projekt vedl. Ale mou srdeční záležitostí byla asi jižní Sibiř (pozn. redakce: viz např. článek M. Horsáka na str. 298–300 této Živy). Nedotčené lesy mě nepřestanou fascinovat. Asi jsem takový ten arboreální typ.

Vím, že se hodně podílíš na pořádání Malakodnů. Co je hlavním přínosem a naplní tohoto setkání? Spočívá snad v nadprůměrné konzumaci mléka?

Bylo by zajímavé spočítat, kolik času stráví průměrný malakolog vysvětlováním, že se nezabývá mlékem, ale šneky. S odbornými termíny jsou jenom potíže. Na přednáškách pro učitele jsem raději skoro vypustila cizí slova, aby nedošlo k podobným omylům. Ale k Malakodnům, tohle každoroční setkání českých šnekařů spočívá v práci v terénu, faunistickém výzkumu a určování šneků po večerech. Nic oficiálního a na hony vzdálené od „vysoké vědy“. Ale potkáme se tam všichni, učitelé, studenti i amatéři, podělíme se o zkušenosti a řekneme si, co je nového. Opravdu si vážím toho, že českoslovenští šnekaři drží spolu!

Jak už jsi říkala, tvůj aktuální výzkum je zacílen na kvartérní měkkýše.

Jaké větší otázky řešíš v současnosti? Jak to změnilo tvé nazírání na dnešní společenstva a přírodu obecně?

Snažíme se stopovat glaciální refugia různých druhů šneků a používáme k tomu kombinaci fosilních dokladů a fylogeografie. Dohromady to skoro nikde nedělají a myslím, že jde o docela zajímavou cestu. Mám šikovné spolupracovníky – nedávno dokončili postgraduální studium – Jitku Horáčkovou a Ondřeje Korábka. Dalším mým oblíbeným tématem je teď paleofaunistika. Když se díváte na současnou faunu prizmatem jejího kvartérního vývoje, dostanete mnohem realističtější pohled. Tohle bychom ale nemohli dělat, kdyby pan doktor Ložek nevykopal tolik profilů. Díky jeho dlouholeté práci a postupnému zpracovávání a radiokarbonovému datování fosilních měkkýšů dokážeme rekonstruovat, jak se vyvíjela jejich společenstva v odlišných krajinách. Můžeme se zaměřit na krajinný detail. Získáváme tak skutečně jiný pohled na současnou přírodu. Také mám radost, že jsme se teď spolu s vašim Ústavem botaniky a zoologie PřF Masarykovy univerzity v Brně a s francouzskými kolegy z kvartérního oddělení Laboratoire de Géographie Physique vrhli konečně na zpracování evropské databáze kvartérních šneků. Všichni se těšíme, až ji spustíme a pořádně využijeme.

Změnil se styl výzkumu a tempo vědy obecně v průběhu tvé kariéry?

Jak vnímáš změny formující českou vědu za dobu, kdy se v ní pohybuješ?

Grantový systém a hodnocení vědy se objevily až po začátku mé kariéry. Pravda, zvýšilo to naše výkony, ale také nás systém udržuje v takovém poklusu, že člověk nemá čas ani sílu na dlouhodobou systematickou práci. Někdy mám pocit, že čím více pravidel na vylepšování nějakého systému vymýšlíme (a netýká se to jenom vědy), tím hůře to funguje. Možná se občas vyplatí lidem jen věřit a nechat je svobodně pracovat.

2 Michal Horsák na slatinách v Lotyšsku v r. 2015. Foto V. Horsáková

3 Lucie Juříčková – odběr vzorků v lesích jižní Sibíře. Kuzněckij Alatau, srpen 2015. Foto P. Pokorný

V posledních letech jsi také aktivní v redakční radě Živy (členkou jsi od r. 2006), píšeš články, recenzuješ, organizovala jsi tematicky zaměřené číslo na bezobratlé (Živa 2015, 5) apod. Co pro tebe tento časopis znamená?

Živa je srdeční záležitost. Čtu ji od základní školy a když mě pan prof. Jan Buchar přivedl do redakční rady, byla jsem vážně hrdá (to se mi moc často nestává). Na tomto časopisu vyrostlo mnoho generací přírodovědců a co je teď ještě důležitější, v současnosti se Živa hodně zaměřuje na doplňování znalostí učitelů.

Patříš k velmi oblíbeným pedagogům. Máš nějaký trik, který začínajícím učitelům můžeš poradit?

To by byla asi otázka spíše pro studenty. Mám ráda, když můžu povídat o něčem, co znám, co jsem držela v ruce a s čím mám osobní zkušenosti. Díky našim každoročním exkurzím do Středozeří už jsem měla v ruce i spoustu zástupců exotických skupin živočichů, a to pomáhá, člověk je pak bezprostřední, když o nich vypráví různé historky pro zpestření.

Máš nějaký vzkaz nebo doporučení pro mladou generaci terénních zoologů a mladých přírodovědců?

Zase si nepřijdu tak stará a zkušená, abych radila mladým, mimoto kdo má rád rady? Ale snad přece jen něco: od počítače nic pořádného nevybádáte, chce to se zvednout a jít do terénu. Tak často, jak jen můžete.

Děkuji ti za rozhovor a do další padesátky přeji pevné zdraví a hodně terénních zážitků.

S poděkováním a blahopřáním k Lucčinu letošnímu jubileu se připojuje i redakční rada a redakce Živy.